

Міністерство освіти та науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Затверджено”

Голова спеціальної комісії

О.Я. Чесикін

03125 Березне 2021 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ (співбесіда)**

зі спеціальності 016 Спеціальна освіта

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» на основі вищої освіти

Одеса - 2021

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

Вступне фахове випробування на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» буде проводитись у формі усного екзамену (співбесіди) за програмними питаннями.

Абітурієнти на початку співбесіди обирають програмні питання і готуються до відповіді протягом 30 - 40 хвилин. Фахову співбесіду проводять індивідуально з кожним абітурієнтом три члени предметної комісії, склад якої затверджений наказом Університету. Термін проведення співбесіди 15 - 20 хвилин з кожним із абітурієнтів.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатом обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні.

Загальний термін проведення фахового випробування не повинен перевищувати 4 академічні години.

В ході фахового випробування абітурієнти мають відповісти на 3 запитання, які представляють теоретичну та практичну складові дисциплін, покладених в основу розробки програми вступного фахового випробування.

При висвітленні теоретичних питань абітурієнту необхідно продемонструвати знання, показати рівень сформованості уявлень про процес надання психолого-педагогічної допомоги, корекцію і компенсацію порушень психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами різних вікових груп; продемонструвати знання щодо понять, категорій, термінології, концепції у галузі спеціальної та інклюзивної освіти.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТА НА ВСТУПНОМУ ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ

За шкалою університе ту	Визначення	Характеристика відповідей абітурієнта на питання теоретичного змісту
100-123 бали	Низький	Абітурієнт не усвідомлює змісту питання, тому його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Наявна повна відсутність умінь міркувати.
124-149 балів	Задовільний	Відповіді на питання носять фрагментарний характер, характеризуються відтворенням знань на рівні запам'ятовування. Абітурієнт поверхово володіє умінь міркувати, його відповіді супроводжуються другорядними міркуваннями, які інколи не мають безпосереднього відношення до змісту запитання.
150- 174 балів	Достатній	У відповідях на питання допускаються деякі неточності або помилки непринципового характеру. Абітурієнт демонструє розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу властивостей. Помітне прагнення абітурієнта логічно розмірковувати при відповіді на питання.
175-200 балів	Високий	Абітурієнт дає повну і розгорнуту відповідь на питання. Його відповіді свідчать про розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу закономірностей, характеризуються логічністю і послідовністю суджень, без включення випадкових і випадання істотних з них.

Якщо абітурієнт під час вступного випробування з конкурсного предмету набрав від 100-123 балів, то дана кількість балів вважається не достатньою для допуску в участі у конкурсному відборі до ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського».

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення співбесіди.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ.

Тема 1. Предмет та завдання корекційної педагогіки.

Корекційна педагогіка як наука про вивчення, виховання, навчання та шляхи корекції розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Предмет та завдання корекційної педагогіки. Основні категорії корекційної педагогіки. Місце корекційної педагогіки в системі педагогічних наук. Зв'язок корекційної педагогіки з медичними науками, загальними та спеціальними психолого-педагогічними дисциплінами, спеціальними методиками. Етапи розвитку та методи корекційної педагогіки. Сучасний розвиток корекційної педагогіки в Україні.

Тема: 2. Діти з особливими освітніми потребами як об'єкт вивчення, виховання та навчання.

Соціально-педагогічні фактори, що впливають на проблему вивчення та організації допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Сучасні психолого-педагогічні класифікації порушеного розвитку. Їхнє значення для диференціації спеціальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами.. Склад учнів та вихованців спеціальних закладів освіти та реабілітаційних центрів. Педагогічна характеристика учнів та вихованців спеціальних закладів освіти та реабілітаційних центрів.

Тема 3. Система закладів для дітей з особливими освітніми потребами в Україні.

Диференційована система спеціальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами в залежності від ступеня вираженості дефекту та віку дитини. Принципи побудови спеціальних закладів. Заклади системи соціального забезпечення, заклади охорони здоров'я. Спеціальні навчально-виховні заклади для розумово відсталих дітей системи Міністерства освіти. Заклади нового типу. Допоміжна школа як основний тип закладів для розумово відсталих дітей. Завдання допоміжної школи у справі навчання, послаблення

або подолання недоліків психофізичного розвитку розумово відсталих учнів та їхньої інтеграції в сучасній системі соціальних відносин. Взаємозв'язок всіх завдань. Типове положення про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат (школу, клас) України для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку, 1994. Перспективні завдання розвитку та удосконалення спеціальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами в Україні. Проблема відбору дітей в спеціальні заклади. Принципи та методи відбору. Склад та зміст роботи психолого-медико-педагогічних консультацій.

Тема 4. Організація корекційно-виховної роботи в спеціальному дошкільному закладі.

Роль дошкільного виховання в корекції недоліків психофізичного розвитку та формуванні особистості дитини з особливими освітніми потребами.. Завдання спеціальних дошкільних закладів. Зміст освітньо-виховної та корекційної роботи в спеціальному дитячому садку. Специфіка професійної діяльності дефектолога і вихователя.

Тема 5. Навчання, виховання і трудова підготовка дітей з глибокими порушеннями інтелекту.

Мета та завдання спеціальних закладів для дітей з глибокими порушеннями інтелекту. Зміст і організація навчальної та корекційно-виховної роботи з глибоко розумово відсталими дітьми. Система закладів для розумово відсталих дітей у найбільш розвинених зарубіжних країнах.

Тема 6. Навчання, виховання, розвиток та корекція як єдиний педагогічний процес.

Єдність законів розвитку нормальної та аномальної дитини. Роль діяльності та спілкування у розвитку особистості дитини. Взаємозв'язок навчання та розвитку. Єдність навчання, виховання, розвитку, корекції як основна закономірність педагогічного процесу в спеціальному закладі освіти. Корекція аномального розвитку дитини з особливими освітніми потребами як основне специфічне завдання навчально-виховного процесу спеціальної школи. Сутність корекційно-виховної роботи. Л.С.Виготський про складну структуру та закономірності аномального розвитку, можливості корекції. Л.С. Виготський

про соціальну спрямованість корекційно-виховної роботи з розумово відсталими дітьми. Вчення Л.С.Виготського про зони найближчого розвитку та про використання обхідних шляхів у корекційно-виховній роботі. Опора на позитивні можливості учнів у навчально-виховному процесі. Основні напрямки корекційно-виховної роботи у спеціальній школі. Засоби корекції. Значимість раннього виявлення патології психофізичного розвитку та ранньої спеціальної педагогічної роботи з дітьми для підвищення ефективності корекційно-виховної роботи.

Тема 7. Принципи навчання в спеціальному закладі освіти.

Обґрунтування принципів навчання в спеціальній школі. Характеристика принципів спеціальної дидактики (виховуючий характер навчання, принципи науковості, доступності знань; систематичності та послідовності в навчанні; міцності, наочності знань; свідомості та активності учіння; індивідуальний та диференційований підхід до учнів з порушеннями у розвитку). Корекційно-розвиваюча та практична спрямованість принципів навчання в спеціальній школі.

Тема 8. Методи навчання у спеціальному закладі освіти.

Поняття про методи, прийоми та засоби навчання. Сучасні класифікації методів навчання у спеціальній школі: за джерелом знань, дидактичною метою, характером пізнавальної діяльності учнів; методи організації, здійснення та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності. Критерії вибору методів навчання. Характеристика особливостей реалізації в спеціальній школі методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Раціональне поєднання методів навчання.

Тема 9. Форми організації навчання в спеціальному закладі освіти.

Урок як основна форма шкільного навчання. Сучасні психолого-педагогічні вимоги до уроку. Особливості уроку в спеціальній школі. Типи та структура уроків. Підготовка вчителя до уроку. Зміст та методи аналізу уроку з боку його корекційної спрямованості, виховуючого характеру, з боку педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю учнів, цілісний аналіз.

Екскурсія як форма навчальної роботи в спеціальній школі. Підготовка до екскурсії, вимоги до її проведення.

Тема 10. Виховання дітей та підлітків з обмеженими можливостями здоров'я в сім'ї.

Виховання у сім'ї – першооснова розвитку дитини як особистості. Умови правильного сімейного виховання. Особливості та зміст виховання дитини з обмеженими можливостями здоров'я в сім'ї. Форми та методи роботи спеціальної школи з сім'ями школярів. Характеристика колективних і індивідуальних форм, зміст роботи вчителя з батьками учнів. Участь громадськості у вихованні і соціальній реабілітації дітей обмеженими можливостями здоров'я.

Розділ II. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

Тема 1. Предмет та завдання спеціальної психології.

Предмет і об'єкт спеціальної психології. Відмежування предмета спеціальної психології від змісту патопсихології, клінічної психології, нейропсихології і психопатології. Мета та завдання спеціальної психології. Зв'язок спеціальної психології з іншими науками. Зв'язок спеціальної психології з корекційною педагогікою. Основні галузі сучасної спеціальної психології.

Тема 2. Методи і принципи спеціальної психології.

Особливості використання психологічних методів дослідження залежних від форми порушення. Експеримент та можливості його використання в спеціальній психології. Навчальний та констатуючий експеримент – їх можливості і обмеження. Якісний і кількісний підхід в оцінці експериментальних даних. Тестові методи в спеціальній психології. Метод спостереження і техніка його використання в спеціальній психології. Анамнестичний метод і його значення в спеціальній психології. Бесіда і особливості її проведення в області спеціальної психології. Аналіз продуктивності. Стандартизовані психодіагностичні процедури та їх використання в практиці спеціальної психології. Метод анкетування і

опитування. Особливості застосування самопостереження в спеціальній психології.
ї. Правила та вимоги до складання психологічного висновку і формування рекомендацій.

Тема 3. Сучасні уявлення про сутність феномену розвитку що відхиляється.

Поняття про психічний розвиток. Сучасні теорії психічного розвитку. Кількісні та якісні зміни в процесі розвитку. Незворотність і безперервність психічного розвитку. Сензитивні періоди в процесі психічного розвитку. Психічний розвиток і діяльність. Навчання та розвиток. Зона найближчого і актуального розвитку. Культурно-історична теорія психічного розвитку Л.С. Виготського як методологічна база спеціальної психології. Структура первинних і системних порушень. Співвідношення пошкоджених, недорозвинених і збережених функцій. Роль навчання в корекції вторинних відхилень у розвитку. Сутність феномена порушеного розвитку і його основні характеристики. Значення уявлень про порушений розвиток для розуміння природи нормального функціонування психіки.

Тема 4. Класифікації відхилень у психічному розвитку і загальна характеристика окремих форм дизонтогенеза.

Теоретичні та емпіричні класифікації відхилень у розвитку. Міжнародна класифікація психічних і поведінкових розладів 10-го перегляду. Сучасні клініко-психологічні та психолого-педагогічні класифікації відхилень психічного розвитку В. В. Ковальова, В. В. Лебединського та ін.

Тема 5. Категоріальний апарат сучасної спеціальної психології.

Компенсація, психологічна корекція, депривація, реабілітація, абілітація, інтеграція. Поняття про компенсаторні феномени. Біологічні та соціальні фактори компенсації. Поняття про декомпенсацію. Сутність деприваційних феноменів. Види і форми деприваційних феноменів. Сенсорна депривація. Комунікативна депривація. Материнська депривація. Депривація і порушений розвиток. Адаптаційні і компенсаторні процеси. Поняття реабілітації. Форми та напрями реабілітаційних заходів. Абілітація та її сутність. Поняття

психологічної корекції. Проблема соціально-трудової адаптації та інтеграції осіб з відхиленнями в розвитку. Пошук і розробка ефективних форм інтеграції в навчанні осіб з проблемами в розвитку. Інтегроване навчання як закономірний етап розвитку системи спеціальної освіти дітей з відхиленнями в розвитку. Поняття інклюзії. Зміст та напрямки психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу дітей з відхиленнями у розвитку.

Тема 6. Загальна психолого-педагогічна характеристика окремих форм дизонтогенеза.

Психічне недорозвинення. Основні причини і форми розумової відсталості. Загальне поняття про розумову відсталість. Сучасні класифікації відхилень у розвитку. Мислення і своєрідність його розвитку у розумово відсталих дітей. Мовлення і мовленнєвий розвиток. Особливості емоційно-вольової сфери розумово відсталих дітей. Розвиток діяльності розумово відсталих дітей.

Затриманий розвиток. Причини ЗПР. Класифікації ЗПР. Особливості навчальної діяльності дітей з ЗПР. Своєрідність когнітивного та емоційного розвитку дітей із ЗПР в залежності від форми.

Пошкоджений розвиток. Поняття про розпад психіки. Співвідношення розпаду і розвитку психіки в залежності від сили патогенного фактора і віку дитини.

Дефіцитарний розвиток. Роль зору і слуху у пізнанні світу і діяльності людини. Вплив порушень зору і слуху на фізичний і психічний розвиток дитини. Особливості компенсаторних процесів при глибоких порушеннях зору і слуху. Розвиток когнітивної сфери глухої та сліпої дитини. Розвиток різних форм діяльності в умовах сенсорних порушень. Особливості просторової орієнтації незрячих. Своєрідність мовленнєвого і розумового розвитку глухої дитини. Клініко-психологічна характеристика дітей з порушеннями зору і слуху. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Причини і форми дитячого церебрального паралічу. Ступені рухових порушень. Структура відхилень у розвитку при дитячому церебральному паралічі. Особливості психомоторного розвитку дітей з ДЦП. Когнітивний і

мовленнєвий розвиток дітей з ДЦП. Формування особистості та самосвідомості дітей з ДЦП. Особливості психічного розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями.

Спотворений розвиток, його природа, причини, форми. Особливості раннього розвитку синдромом аутизму. Психомоторика. Гра. Спілкування. Самообслуговування. Емоційні розлади. Навчання, навченість, здатність до навчання. Соціальна адаптація. Особливості сімейного виховання. Психологічна корекція та диференціальна діагностика.

Дисгармонійний розвиток. Сучасні уявлення про патохарактерологічний розвиток. Поняття про психопатії і акцентуації характеру. Класифікації психопатій. Соціальна адаптація, реабілітація та прогноз. Смыслова сфера особистості. Порушення поведінки. Делінквентна і девіантна поведінка. Причини і форми. Патологічні реакції. Заходи профілактики. Особливості психічного розвитку дітей, які виховуються в умовах дитячого будинку. Соціальне сирітство - причини і динаміка. Материнська депривація. Особливості когнітивного розвитку дітей - сиріт. Емоційний розвиток і формування особистості вихованців дитячого будинку. Особливості психічного розвитку дітей зі складними вадами розвитку.

Тема 7. Розвиток особистості в умовах дизонтогенеза.

Проблема розвитку особистості та самосвідомості дітей та підлітків з обмеженими можливостями здоров'я. Особливості сімейного виховання дітей з порушеннями в розвитку. Дисгармонійні стилі сімейного виховання. Розвиток особистості при порушеннях зорового аналізатора. Характер і динаміка потреб особистості при сліпоті. Своєрідність мотиваційної сфери особистості. Проблема взаємозв'язку зорової патології з формуванням особистості. Характер міжособистісних відносин при глибоких порушеннях зору. Емоційно-вольова сфера сліпих. Розвиток особистості при порушеннях слухового аналізатора. Можливості та умови повноцінного розвитку особистості глухих і слабочуючих. Формування активності особистості. Спрямованість особистості. Труднощі формування переконань, морально-етичних уявлень і понять, мотиваційно-потребностної сфери. Індивідуально-психологічні особливості

особистості дітей з порушенням слуху. Темперамент. Характер, своєрідність рис характеру дітей з порушенням слуху. Особливості емоційно-вольової сфери у дітей з вадами слуху. Усвідомлення дітьми з вадами слуху власних емоційних станів і розуміння їх у інших людей. Вольові якості та їх виховання у дітей з вадами слуху. Взаємовідносини з оточуючими людьми.

Розвиток особистості в умовах затриманого розвитку. Педагогічна занедбаність і ЗПР. Роль сім'ї та батьківських установок у розвитку особистості дитини з відставанням у темпі психічного розвитку. Формування особистості і міжособистісні відносини з однолітками. Особливості соціальної адаптації та професійного самовизначення дітей із ЗПР.

Розвиток особистості розумово відсталої дитини. Вплив загального інтелектуального недорозвинення на характеристики особистості. Особливості емоційно-вольової сфери розумово відсталих дітей. Труднощі інтелектуальної регуляції емоційно-вольової сфери у розумово відсталих осіб. Незрілість, недорозвинення, нестійкість вольових процесів при розумової відсталості. Особливості формування самооцінки у розумово відсталих дітей.

Формування особистості в умовах порушення опорно-рухового апарату. Недоліки сімейного виховання і порушення процесу формування особистості дітей з відхиленнями розвитку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА:

1. Артемова Л.В. Формирование общественной направленности ребенка-дошкольника в игре. – К: Вища школа, 1988.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6-ти томах. Основы дефектологии / Под ред. Т.А.Власовой. - М.: Педагогика, 1983. –Т. 5. – 368 с. Школа-пресса, 1994. – 416 с.
3. Денисенко Л. Логопедичні ігри: розвиток фонематичного слуху і правильної звуковимови. //Поч. освіта.-2004-№2.
4. Забрамная С.Д. Отбор умственно-отсталых детей в специальные учреждения. - М.: Просвещение, 1988. – 96 с.

5. Еременко И.Г. Олигофренопедагогика. – К.: Вища школа, 1985. – 328 с.
6. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики: Учеб. пособие. – Донецк, Лебідь, 2002. – 327 с.
7. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Издательский центр «Академия», 2003. - 384с.
8. Обучение детей с нарушениями интеллектуального развития: (Олигофренопедагогика): Учеб. пособие // Б.П.Пузанов, Н.П.Коняева, Б.Б.Горский и др.; Под ред. Б.П.Пузанова. - М.: Академия, 2000. – 272 с.
9. Основы спеціальної дидактики / За ред. І.Г. Єременка. – К.: Рад.школа, 1986. – 200 с.
10. Положення про зональну та центральну психолого-медико-педагогічну консультації // В збірнику законодавчих та нормативних актів про освіту. – Вип. 2. – К., 1994. – С. 138 – 144.
11. Соботович Е. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции:
12. Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 204 с.
13. Спеціальна педагогіка: Понятійно - термінологічний словник / За ред. Академіка В.І.Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
14. Спеціальна психологія. Тексти. Навчальний посібник / За ред. М.П.Матвєєвої, С.П.Миронової. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. – Ч. I. – 158 с.
15. Спеціальна психологія. Тексти. Навчальний посібник / За ред. М.П.Матвєєвої, С.П.Миронової. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2001. – Ч. II. – 140 с.
16. Специальная педагогика: Учебное пособие / Под ред Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2000. – 400 с.
17. Стадненко Н.М., Матвєєва М.П., Обухівська А.Г. Нариси з олігофренопсихології. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002.- 200 с.

18. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты): Учебное пособие для студентов высших и средних специальных педагогических учебных заведений: В 1, 2 тт. Т. II / Под ред. Л.С. Волковой и В.И. Селивёрстова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 656с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Астапов В.М. Введение в дефектологию с основами нейро- и патопсихологии. – М., 1994.
2. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 368 с.
3. Вступ до спеціальності: Логопедія (Текст): навчальний посібник / І.М. Омельченко, В.В. Тарасун, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2011. – 416с.
4. Дефектология: Словарь – справочник / Авт.-сост. С.С. Степанов; Под ред Б.П. Пузанова. – М.: Новая школа, 1996. – 80 с.
5. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения: Сб. методических рекомендаций. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕС, 2001. – 240 с.
6. Завражин С.А, Фортова Л.К. Адаптация детей с ограниченными возможностями: Учеб. пособие для студ. педучеб. заведений. – М.: Академический Проект: Трикста, 2005. – 400 с.
7. Замский Х.С. История олигофренопедагогики. – М.: Просвещение, 1980. – 398 с.
8. Исаев Д.Н. Умственная отсталость у детей и подростков. Руководство. – СПб.: Речь, 2003. – 391 с.
9. Кащенко В.П. Педагогическая коррекция. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
10. Коберник Г.М., Синьов В.М. Основы дефектології. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
11. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции. – Донецк: Лебідь, 2000. – 319 с.

12. Мартиненко І. В. Логопсихологія: курс лекцій. Навчальний посібник. 2 вид., виправл. і доповн. Київ: ДІА, 2016. 116 с.

13. Манько Н. В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку : наук.-метод. посіб. Київ: КНТ, 2008. 256 с.

14. Путівник для батьків дітей з особливими потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А. А. / Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ» 2010. (Серія «Інклюзивна освіта»).

15. Створення ресурсних центрів. Посібник для батьків дітей з особливими освітніми потребами - Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». Київ: ФО-П Придатченко П.М., 2007. 216 с.